

Ko un kādēļ vēlies mainīt?

2020. gada 12. martā Latvijā tika izsludināta ārkārtas situācija. 2020. gada 13. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.624 "Grozījumi Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 360 "[Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai](#)" noteica, tajā skaitā, arī sporta klubu darbības ierobežojumus.

Pamatojoties uz 2020. gada 6. novembra Ministru kabineta rīkojumu Nr.655 "Par ārkārtas situācijas izsludināšanu" (turpmāk – Rīkojums) 5.17.2.punktu ar 2020. gada 21. novembri tika pārtraukti sporta treniņu (nodarbību), tai skaitā individuālo apmeklējumu, norise iekštelpās. Sporta klubi bija slēgti no 2020. gada 25.marta līdz 15.maijam un no 2020.gada 21.decembra līdz šim brīdim.

Tas faktiski nozīmē arī aizliegumu Latvijas iedzīvotājiem nodarboties ar sportu drošā vidē iekštelpās. Droša vide sporta klubos tika nodrošināta pamatojoties uz MK noteikumos noteiktajām drošības prasībām pandēmijas laikā.

Šāds aizliegums ir pretrunā ar vairākiem Latvijas un starptautiskiem normatīviem aktiem un Latvijas saistībām, pat tos pārkāpj.

1. **Latvijas Nacionālais attīstības plāns** līdz 2030.gadam (Latvija 2030) paredz un nosaka aktīva dzīvesveida, veselīga uztura, fizisko aktivitāšu (tai skaitā tautas sporta), reprodiktīvās veselības un traumatisma novēršanas popularizēšanu un mērķtiecīgu pasākumu realizāciju sabiedrībā.
2. **Sabiedrības veselības pamatnostādņu** virsmērķis ir pagarināt Latvijas iedzīvotāju veselīgi nodzīvotos dzīves gadus un novērst priekšlaicīgu nāvi, saglabājot, uzlabojot un atjaunojot veselību. Pamatnostādņēs paredzēti arī pasākumi fizisko aktivitāšu veicināšanas jomā, tādējādi samazinot hronisko neinfekcijas slimību riska faktoru izplatību (aptaukošanās, mazkustīgs dzīvesveids u.c.) Latvijas sabiedrībā.
3. **Jaunatnes politikas pamatnostādņēs** uzsvērts, ka fiziskā aktivitāte ir viens no nozīmīgākajiem dzīvesveidu raksturojošiem faktoriem, kā arī noteikti vairāki svarīgi pasākumi jauniešu fiziskās aktivitātes veicināšanai, piemēram, skolu sporta bāzu attīstība, īpaši lauku reģionos, jo lauku reģionos skolas sporta bāze varētu atrisināt daudzu bērnu un jauniešu, kā arī viņu vecāku brīvā laika pavadīšanas problēmu, tādējādi veicinot jauniešu interesi par sportu un uzlabojot viņu fizisko veselību.
4. **Eiropas sporta hartas**, kam pievienojusies Latvija, mērķis ir sniegt katram indivīdam iespēju iesaistīties sportā, un īpaši – nodrošināt to, lai visiem jauniem cilvēkiem būtu dota iespēja iegūt fizisko izglītību un sporta pamatiemaņas, kā arī nodrošināt to, lai ikvienam būtu iespēja iesaistīties sportā un fiziskajā atpūtā drošā un veselīgā vidē. Tāpat minētā harta nosaka pienākumu sadarbībā ar atbilstošajām sporta organizācijām nodrošināt, lai katram, kam ir intereses un spējas, būtu iespēja uzlabot savu sniegumu sportā un sasniegt augstu personīgo rezultātu līmeni vai sabiedriski atzītu izcilību sportā; aizsargāt un attīstīt sporta morālo un ētisko pamatu, sportā iesaistīto indivīdu civīcisko cieņu un drošību, panākot to, ka sports, sportisti un sportistes netiek

izmantotas politisku, komerciālu un finansiālu mērķu sasniegšanai vai iesaistīti ļaunprātīgās vai pazemojošās darbībās, tai skaitā ļaunprātīgā medikamentu izmantošanā.

5. **Eiropas paplašinātajā nolīgumā par sportu (EPAS)**, cita starpā ir paredzēta šādu uzdevumu izpilde: izstrādāt sporta politikas stratēģiju un noteikt attiecīgus standartus, kas atspoguļotu sporta nozīmi mūsdienu sabiedrībā, veicot to sadarbībā un dialogā ar visām iesaistītajām pusēm; sekmēt to, ka sports tiek attīstīts kā līdzeklis, kas veicina veselīgu dzīvesveidu.
6. **Sporta likuma** 3.pants nosaka sporta jomā ievērojamos pamatprincipus, cita starpā, vienlīdzības principu, kas paredz, ka ikvienam ir tiesības nodarboties ar sportu; drošības principu, kas paredz, ka sporta pasākumi un sporta treniņi (nodarbības) noris drošā vidē un tos organizē un vada kvalificēti sporta darbinieki; labas pārvaldības principu, kas paredz, ka sporta organizatoriskajā un pārvaldības darbā ir demokrātiskas pārvaldes struktūras, skaidri mērķi, taisnīgas procedūras, atklātība, sadarbība ar ieinteresētajām personām, efektīvs un ilgtspējīgs regulējums, kā arī skaidri pārraudzības un atbildības līmeņi.
7. Vēl vairāk uz nepieciešamību veicināt sabiedrības sportiskās aktivitātes un treniņu nodarbības norāda arī starptautisku organizāciju dokumenti. Saskaņā ar **PVO izstrādātajām vadlīnijām**, par pietiekamu fizisko aktivitāti uzskata 150 min./nedēļā¹. Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pēdējā publiski pieejamā pētījuma aptaujas dati par Latvijas iedzīvotāju fizisko aktivitāti liecina, ka vairumam iedzīvotāju nav pietiekama fiziskā aktivitāte – vismaz 30 minūtes vismaz 4-6 reizes nedēļā kopumā nodarbojas tikai 19,7% respondentu (22,7% vīriešu un 16,7% sievietes), bet katru dienu – 12,2% respondentu (14,1% vīriešu un 10,4% sievietes).² Saskaņā ar Turgus un sabiedriskās domas pētījumu centra SKDS veiktās aptaujas datiem gandrīz puse jeb 49% iedzīvotāju ir atbildējuši, ka vispār nenodarbojas ar fiziskām vai sportiskām aktivitātēm.³
8. Saskaņā ar **Eurobarometer aptaujas datiem** Latvijā ar fiziskām vai sportiskām aktivitātēm vispār nenodarbojas 44% iedzīvotāju, savukārt vidēji ES – 39%. Tāpat konstatēts, ka vismaz 1–2 reizes nedēļā Latvijā ar fiziskām vai sportiskām aktivitātēm nodarbojas tikai 28% iedzīvotāju, savukārt vidēji ES – 40%.⁴ Arī brīvā laika pavadīšanas veidi galvenokārt ir mazaktīvi – lielākā daļa iedzīvotāju (41,5%) brīvajā laikā lasa un skatās televizoru. 42,1% iedzīvotāju brīvajā laikā brauc ar divriteni vai pastaigājas, bet tikai 16,5% brīvo laiku velta lēnam skrējienam vai kādām citām fiziskām aktivitātēm.⁵
9. Pēdējā publiski pieejamā „**DNB Latvijas barometrs**” pētījumā konstatēts, ka iedzīvotāji 18 – 74 gadu vecumā ir atzinuši, ka viena no svarīgākajām lietām veselīga dzīvesveida pieņemšanai un veselības saglabāšanai ir regulāras fiziskās aktivitātes un sportošana (tā uzskata 38% aptaujāto). Tomēr iedzīvotāju atbildes ļauj arī secināt, ka lietas, kas tiek

¹ *Global recommendations on physical activity for health.*, World Health Organization

² Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums

³ Latvijas iedzīvotāju sportošanas paradumi

⁴ *Survey on Sport and Physical Activity, Special Eurobarometer*

⁵ Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums

uzskatītas par svarīgākajām veselīga dzīvesveida uzturēšanā, nebūt nav izplatītākās ikdienas praksē. Tikai 31% no aptaujātajiem iedzīvotājiem reāli nodarbojas ar regulārām fiziskām aktivitātēm un sportošanu⁶.

10. **Nemot vērā iepriekšminētos pētījumu datus un iedzīvotāju pausto viedokli, ir skaidrs, ka iedzīvotāji Latvijā pārāk maz nodarbojas ar fiziskām aktivitātēm.** Kā uzsvērts Pasauls Veselības organizācijas izstrādātajās vadlīnijās dalībvalstīm par fizisko aktivitāšu veicināšanu, viens no aspektiem, lai veicinātu fizisko aktivitāti, ir tieši indivīdu motivēšana, izglītošana un informēšana par fiziskām aktivitātēm un iespējām, kur ar tām nodarboties⁷. Arī Latvijā veiktā aptauja parāda, ka liela loma sabiedrības izglītošanā ir regulārām sabiedriskām kampaņām un informācijai par veselīgu dzīvesveidu (fiziskām aktivitātēm, uzturu u.c.) masu informācijas līdzekļos, jo 65% aptaujāto norāda, ka informāciju par šo tematiku meklētu masu informācijas līdzekļos, un 52% uzskata, ka veselīgu dzīvesveidu (fiziskās aktivitātes, aktīvs dzīvesveids utt.) nepieciešams vairāk popularizēt ar masu saziņas līdzekļu starpniecību⁸.

Aptuveni 30% no visiem Latvijā mirušajiem dzīvību zaudējuši priekšlaicīgi – esot darbības vecumā. IKP zaudējumi no iedzīvotāju priekšlaicīgās nāves 6,8% apmērā no kopējā IKP. Priekšlaicīgas mirstības galvenie iemesli ir dažādas slimības (sirds–asinsvadu, onkoloģiskās, u.c. slimības), kā arī ārējie nāves cēloņi (traumas, negadījumi, pašnāvības u.c.).

Ik gadu tiek rēķināts tāds rādītājs kā potenciāli zaudētie mūža gadi (turpmāk – PZMG). PZMG ir gadi, kurus cilvēks būtu nodzīvojis līdz noteiktam vecumam (piemēram, līdz 64 gadiem), ja nebūtu nomiris. Tas raksturo priekšlaicīgu mirstību un novēršamus nāves cēloņus, kā arī ir izmantojams valsts sociāli ekonomiskā zaudējuma novērtēšanai. PZMG tiek aprēķināti Latvijas iedzīvotājiem līdz 64 gadu vecumam. Šis vecums izvēlēts, jo par darbības vecumu Latvijā ir pieņemts uzskatīt 15 – 64 gadus. Visus šos PZMG (pieņemot, ka cilvēks nodzīvos līdz 64 gadiem un nenomirs citu cēloņu dēļ) cilvēks būtu dzīvojis, strādājis, maksājis valstij nodokļus, radījis un audzinājis bērnus, devis ieguldījumu valstij un sabiedrībai kopumā. Lai gan šis zaudējums nav precīzi novērtējams un izmērāms naudas izteiksmē, tomēr pat aptuveni aprēķins, izmantojot valsts nodokļos saņemto summu mēnesī no vidējās darba samaksas, norāda, ka ar vienu mūža gadu, kas zaudēts vienā gadā, valsts nākotnē potenciāli zaudē aptuveni EUR 2072,93. Rēķinot uz potenciāli zaudēto gadu kopskaitu (103025), valsts zaudējums nākotnē lēšams ap 214 miljoniem EUR. Jo agrākā vecumā iedzīvotāji mirst, jo lielāks ir potenciāli zaudēto mūža gadu skaits, jo lielāks ir ekonomiskais zaudējums valstij. Visaugstākais PZMG rādītājs ir vecumā no 40 līdz 59 gadiem.

⁶ „DNB Latvijas barometrs” Nr.48, Pieejams - <https://www.dnb.lv/sites/default/files/1161.dnb-latvijas-barometrs-petijums-nr48.pdf>

⁷ Steps to health. A European framework to promote physical activity for health. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe

⁸ „DNB Latvijas barometrs” Nr.48, Pieejams: <https://www.dnb.lv/sites/default/files/1161.dnb-latvijas-barometrs-petijums-nr48.pdf>

Piedāvātais risinājums?

Tiek ieviests ar sabiedrības interesēm sabalansēts un drošs sportošanas risinājums iekštelpās, kurā tiek noteikts, ka sporta klubi darbojas un cilvēki var nodarboties ar sporta aktivitātēm iekštelpās ievērojot visus pandēmijas izplatības ierobežojošās un higiēnas prasības atbilstoši MK noteikumiem.

Zaļā	Līdz 200 saslimušajiem uz 100 000	Bez ierobežojumiem	Bez ierobežojumiem
Dzeltenā	Līdz 400 saslimušajiem uz 100 000	Grupu nodarbības 15kvm uz cilvēka	Individuālie treniņi līdz 20 cilvēkiem, 10kvm uz cilvēka
Sarkanā	Līdz 650 saslimušajiem uz 100 000	Tikai individuālās nodarbības	Individuālie treniņi līdz 7 cilvēkiem, 15kvm uz cilvēka

Kāds būs ieguvums?

Veselīga un sportiska sabiedrība drošā vidē pandēmijas apstākļos, mazāki veselības aprūpes sistēmas izdevumi citām ar mazkustīgu dzīves veidu saistītām gan fiziskām, gan emocionālām veselības problēmām. Valdībai un sabiedrībai kopumā vairāk līdzekļu tieši pandēmijas apkarošanai!